

Біля початків українства.

Генезис ідей Кирило-Методієвського Брацтва.

I.

Ясним, а проте тихим загорілося світом на самому сконанні XVIII в. українське літературне відродження. Так само тихим, рівним світом світило воно в перші десятиліття свого існування. Розпочинаючи велике, мовляв Куліш, діло соціального реформаторства, людину ставляючи в особі потронуваного мужика-кріпака, справжню в середині революцію счиняючи—українське письменство того часу на окіло не виходило з меж лояльності до утертих державних форм, ніби мирилося з ними й навіть анімріяло ще про політичне відродження і буття нації, як такої. Півстоліття вже минало від сміливого почину Котляревського, літературне відродження перекинулося й до Галичини та забувало од Кубані (Кухаренко) аж до Сяну (Шашкевич з товариством), батько новітнього нашого письменства встиг у могилу зійти—а його нащадки літературні й наступники все ще твердо додержували азбуки лояльності й по-за своїм тихим світом культурної роботи ніби й не догадувались, яке за ним велике криється полум'я. І раптом воно спалахнуло...

На передодні, можна сказати, вихру, що струснув цілою Європою й схитнув культурний світ з його підвалин—тут, у Києві сімдесят і п'ять років тому, в половині 40-х років, гурток ентузіастичної молоді з молодим істориком та популярним поетом на чолі зробив першу пробу нові заложити підвалини під українську роботу. Маю на думці знамените Кирило-Методієвське Брацтво, що хоч і не почало було через своє недовге життя й жандармську вівісекцію робити практично, але ідеологічно нову розгорнуло сторінку в історії українського руху. Воно вивело українство з тихих суточок літературного провінціалізму і включило в систему світового руху, надавши разом і яскравого політично-громадського обличчя. Воно сформулювало першу виразну програму старого українства, як політично-громадської течії серед інтелігенції, на певних ідеологічних підвалинах засновану. Воно було само наслідком не так невиразних настроїв, як свідомих вже волі, не так самого чуття, як глибокого розуму, і одбилося на всій дальшій історії української ідеї, своєю печаттю позначивши її аж до останніх, можна сказати, днів. Був це, кажучи фігурально, перший крик новонародженої української думки й од його починаємо історію українського політичного розвитку не тільки ми, ба й люде далекі од українства приділяють йому „своеобразное и почетное мѣсто“¹⁾ в історії слов'янського порозуміння взагалі. Я не торкатимусь на цім місці ні за-

¹⁾ Пыпинъ А. Н. — Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ. СПб., 1913, стор. 94.

